

INTERNATIONAL CENTRE FOR THE LEGAL PROTECTION OF HUMAN RIGHTS (INTERIGHTS) PROTIV HRVATSKE: Hrvatska krši odredbe Europske Socijalne Povelje ne pružajući odgovarajuće obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju učenicima u školama

1. Uvod

A. Europska socijalna povelja

Vijeće Europe je politička organizacija osnovana 1949. kako bi štitila načela demokracije, vladavine prava i zaštite ljudskih prava. Članstvo u organizaciji otvoreno je za sve europske zemlje koje se obvežu da će poštivali načela i pravila Organizacije. Trenutno ova organizacija broji 47 zemalja članica. U smislu zaštite ljudskih prava donesena je, svima poznata, Europska konvencija o ljudskim pravima koja garantira zaštitu građanskih i političkih prava. Europska socijalna povelja¹, kao njezin dio, garantira zaštitu socijalnih i ekonomskih prava. Usvojena je 1961., a revidirana 1996. Ona propisuje prava i slobode i uspostavlja nadzorni mehanizam koji će osigurati njihovo poštovanje od strane država potpisnica. Neka od prava koja se njome štite su pravo na dom, na zdravstvenu zaštitu, na obrazovanje, na zapošljavanje, na pravnu i socijalnu zaštitu, sloboda kretanja osoba i pravo na nediskriminaciju.

B. Europski odbor za socijalna prava

Europski odbor za socijalna prava odlučuje o tome jesu li nacionalna zakonodavstva i prakse država potpisnica u suglasnosti s odredbama Socijalne povelje. Odbor je sastavljen od 15 nezavisnih članova izabranih od strane Vijeća Europe tj. Vijeća ministara na mandat od 6 godina.

Države članice dužne su Odboru podnijeti izvješća jednom godišnje o tome kako implementiraju Socijalnu povelju u zakonodavstvo i praksu. Odbor pregledava izvješća

¹ Europska Socijalna Povelja na engleskom jeziku dostupna je na <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/social-charter/Presentation/ESCRBooklet/English.pdf>, a na hrvatskom jeziku na <http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Presentation/ESCRBooklet/Croatian.pdf>

i odlučuje jesu li situacije u državama u suglasnosti sa Socijalnom poveljom. Svoje zaključke objavljuje. U slučaju da država ne učini ništa po pitanju negativnog zaključka, Vijeće ministara poslati će preporuku toj državi da izmjeni nepovoljnu praksu i/ili zakonodavstvo u pitanju.

Do 1995. ovakav nadzor bio je jedini način djelovanja Odbora. Međutim, 1995. usvojen je protokol koji je stupio na snagu 1998.², a kojim se otvara mogućnost da se kršenja prijave Odboru. Ta mogućnost zove se procedura kolektivnih prigovora, a na prigovor su aktivno legitimirane neke organizacije³ i udruge.⁴ Odbor pregledava prigovor, i, ako su formalne pretpostavke ispunjene, proglašava ga dopuštenim. Nakon toga slijedi pismena procedura izmjenjivanja podnesaka između stranaka, a Odbor može odrediti i javnu raspravu. Na kraju procesa, Odbor donosi odluku o meritumu prigovora koju, osim strankama ako je utvrdio povredu, šalje i Vijeću ministara u obliku izvještaja. Vijeće ministara, pak, donosi rezoluciju u kojoj, ako to smatra potrebnim, može naznačiti i posebne mjere koje država koja je povrijedila Socijalnu povelju mora provesti u svom zakonodavstvu i/ili praksi.

C. Hrvatska u kontekstu Europske socijalne povelje

Hrvatska je ratificirala⁵ Europsku socijalnu povelju 26. veljače 2003. zajedno sa dodatnim protokolom⁶ koji propisuje nova prava. Istoga dana Republika Hrvatska prihvatila je i protokol o kolektivnim prigovorima, no još nije dopustila nacionalnim nevladinim organizacijama pravo na prigovore protiv nje.

Što se tiče redovnih izvještaja, Hrvatska ih je do sada podnijela tri, a Odbor je zaključio da hrvatsko zakonodavstvo i praksa nisu u suglasnosti sa čl. 1. Protokola te čl. 16., čl. 7. st. 5. i 6., čl. 13. i čl. 1. st. 1. Socijalne povelje.

Po pitanju kolektivnih prigovora protiv Hrvatske u proceduri su dva prigovora – COHRE v. Croatia i INTERIGHTS v. Croatia.

2. INTERIGHTS protiv Hrvatske

A. Prigovor

INTERIGHTS je međunarodna nevladina organizacija koja ima savjetodavni status u sklopu Vijeća Europe i koja je jedna od organizacija s pravom na podnošenje kolektivnih prigovora. Člankom 1(b) Drugog Dodatnog Protokola, stranke se obvezuju priznati pravo na prigovore međunarodnim nevladinim organizacijama koje imaju savjetodavni status u Vijeću Europe i koje su na listi organizacija⁷ koje mogu podnijeti kolektivne prigov-

² Additional Protocol to the European Social Charter Providing for a System of Collective Complaints dostupan je na <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/158.htm>

³ European Trade Union Confederation (ETUC), Union of Industrial and Employers' Confederations of Europe (UNICE) i International Organisation of Employers te radničke organizacije i trgovinske unije iz zemlje na čiju se povredu žali.

⁴ Nevladine organizacije na popisu Vijeća Europe za tu svrhu te nevladine organizacije iz zemlje na čiju se povredu žali, ali samo u slučaju kad su se zemlje prethodno složile s time.

⁵ Sukladno članku 140 Ustava Republike Hrvatske „Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona.“

⁶ Additional Protocol to the European Social Charter dostupan je na <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/128.htm>

⁷ Lista organizacija dostupna je na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/OrganisationsEntitled/OrgEntitled_en.asp

ore Europskom Odboru za Socijalna prava. Ipak, člankom 3 istoga Protokola, ovo pravo međunarodnih nevladinih organizacija ograničeno je tako da one mogu podnijeti prigovor samo u vezi sa pitanjima za koje je priznato da imaju posebnu ovlast.

INTERIGHTS-ov cilj je primjena ljudskih prava kroz zakone, pružanje zaštite i naknade, osnaživanje jurisprudencije i mehanizama ljudskih prava koristeći se međunarodnim i komparativnim pravom te osnaživanje svojih pravnih partnera i poticanje njihovog efektivnog korištenje zakona u svrhu zaštite ljudskih prava.⁸

26. studenog 2007. INTERIGHTS je podnio kolektivni prigovor Europskom Odboru za Socijalna prava. U pripremanju prigovora INTERIGHTS je radio sa Centrom za Reproductivna Prava, neprofitnom pravničkom organizacijom koja promiče i brani prava na seksualno i reproduktivno zdravlje na globalnoj razini, i sa nekolicinom partnera iz Hrvatske, od kojih je najbitnije spomenuti Centar za Edukaciju, Savjetovanje i Istraživanje.⁹

Ovaj prigovor tiče se sistematskog neuspjeha Hrvatske da pruži sveobuhvatno ili barem adekvatno seksualno i reproduktivno obrazovanje velikoj većini djece i mladeži u svojim školama. Ovaj neuspjeh povezan je i s Vladinim neizravnim, ali i s vremena na vrijeme izravnim, promicanjem izvannastavnih programa o seksualnom i reproduktivnom zdravlju koje provode nevladine organizacije. Ovi programi sadrže znanstveno netočne, pristrane i diskriminatorne informacije. Nedavni pokušaji reformi ne samo da se nisu bavili ovim propustima, već imaju potencijal pogoršati sadašnju situaciju dopuštajući da diskriminatoran i netočan program bude podučavan diljem Hrvatske u osnovnim školama i u nekim srednjim školama.¹⁰

Člankom 11. Socijalne Povelje Hrvatska se obvezala da će osigurati učinkovito ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu. Člankom 11(2) Hrvatska se obvezala poduzeti odgovarajuće mjere posebno usmjerene na to da „osiguraju službe savjetovanja i obrazovanja radi poboljšanja zdravlja i razvoja osobne odgovornosti za zdravlje.“ Ova obveza interpretirana je od strane Odbora na način da uključuje obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju kroz cijelo obrazovanje djece i mladeži kao dio školskog nastavnog programa. Člankom 16. Hrvatska je obvezana promicati ekonomsku, pravnu i socijalnu zaštitu obiteljskog života. Nadalje, člankom 17. Hrvatska se obvezala poduzeti sve potrebne i odgovarajuće mjere usmjerene da „osiguraju djeci i mladeži, vodeći računa o pravima i obvezama roditelja, skrb, pomoć, obrazovanje i osposobljavanje koje im je potrebno, posebno uspostavljanjem ili održavanjem institucija ili službi prikladnih i dostatnih za ostvarenje toga cilja.“

Stoga, dugoročnim neuspjehom Hrvatske da pruži sveobuhvatan i objektivni program za obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju ona krši gore navedene odredbe Socijalne povelje, nezavisno ili zajedno sa odredbama o nediskriminaciji, jednako kao i vlastite ustavne, zakonske i međunarodnopravne obveze.

Trenutno, u Hrvatskoj ne postoji obvezno, sistemsko i sveobuhvatno obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju. Umjesto toga, obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju uključeno je u opće školske predmete kao što su Priroda i Društvo, Biologija, Tjelesna i Zdravstvena Kultura i druge u sklopu kojih učenici prime prosječno jednu do pet lekcija od 45 minuta tijekom cijeloga osnovnoškolskog obrazovanja.¹¹ Takav pristup neadekvatan je da bi obuhvatio širinu materije koja se veže za seksualno i reproduktivno zdravlje. Nadalje, 90 posto djece prima informacije o seksualnom i reproduktivnom zdravlju kroz vjeronauk. Takav program kritiziran je čak i od strane hrvatskih stručnjaka

⁸ Complaint no. 45/2007, str. 9, dostupno na: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC45CaseDoc1_en.pdf

⁹ *Ibid.*

¹⁰ *Ibid.*, str. 11

¹¹ *Ibid.*, str. 17

kao netočan i diskriminatoran u pogledu pitanja kao što su kontracepcija, pobačaj i homoseksualnost. Stanje je donekle nadopunjeno izvannastavnim programima provedenim od strane nevladinih organizacija i javnih zdravstvenih ustanova, a odobrenih od strane Vlade. Ipak, ovakvi programi su izborni i ne „dotiču“ većinu mladeži: zbog nedostatka sredstava i drugih čimbenika, oni su obično dostupni samo u određenim gradovima i školama, i u određenom vremenskom periodu. Program koji se predaje najvećem broju učenika je Teen STAR program. Blisko povezan sa katoličkom crkvom, Teen STAR program bio je optuživan za pružanje pristranih i diskriminatornih dezinformacija vezanih uz preventivnu zdravstvenu zaštitu i životne odabire. Teen STAR naglašava apstinencijski pristup i odvraća od korištenja modernih kontracepcijskih sredstava te je kritičan u pogledu obiteljskih struktura tj. samohranih roditelja i istospolnih parova koji se ne uklapaju u sliku tradicionalnog obiteljskog modela i tako pridonosi neprijateljskoj atmosferi protiv onih koji se ne pokoravaju takvome modelu. Teen STAR također promiče spolne stereotipe koji ne priznaju raznolike uloge žene u suvremenom društvu. Neki primjeri diskriminatornog, znanstveno neutemeljenog i potencijalno štetnog sadržaja Teen STAR programa uključuju sljedeće: „Kontracepcija poništava bit i svrhu seksualnog čina, dijeli partnerov ujediniujući faktor (ljubav) od otvorenosti prema životu koji je također prirodni sastavni dio seksualnog čina.“; „Kontracepcija može, do jedne granice, služiti kao zaštita od infekcija, ali s druge strane, daje lažni osjećaj sigurnosti te prije ili kasnije iznevjeri korisnika.“; „Znanje o ženskoj plodnosti može kasnije biti upotrebljeno u braku s ciljem planiranja obitelji kako bi se izbjeglo ili postiglo začeće prirodnim putem, bez korištenja kemijskih ili mehaničkih sredstava.“; „Zaključak je da komunikacija nije toliko bitna koliko neke druge kvalitete obiteljske interakcije: veza, život u obitelji sa biološkim roditeljima, nezaposlenost majke...“¹²

Valja naglasiti, također, da je pravobranitelj za djecu poslao strogo mišljenje ministru obrazovanja još 2004. godine u kojem upozorava da Teen STAR program krši hrvatski Ustav, nacionalne zakone kao što su Zakon o istospolnim zajednicama¹³ i Zakon o spolnoj ravnopravnosti¹⁴ te Konvenciju o pravima djeteta. 2005. godine pravobraniteljica za ravnopravnost spolova poslala je upozorenje Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa sličnoga sadržaja.

Drugi izvannastavni program koji se podučava u Hrvatskoj jest MemoAIDS. Taj program fokusira se na medicinske i zdravstvene aspekte obrazovanja o HIV-u i AIDS-u. Iako je program primio pozitivne evaluacije u pogledu metodologije i sadržaja i pokazao pozitivan utjecaj na znanje i ponašanje učenika u 2004-oj godini bio je objekt nasilnog napada Hrvatske Biskupske Konferencije. Ministarstvo obrazovanja i Ministarstvo zdravstva nisu reagirali na takve napade što je stvorilo dojam u školama da Vlada više nije spremna podržati MemoAIDS program te je znatan broj škola odustalo od programa.¹⁵

Nakon toga Vlada je osnovala tri komisije kako bi ocijenile postojeće programe i njihovu suglasnost sa hrvatskim zakonima i međunarodnim obvezama u pogledu ljudskih prava te kako bi razvile sveobuhvatan program o zdravstvenom obrazovanju.¹⁶ Novi program – Grozd¹⁷ – je predložen, ali do dana podnošenja prigovora odluka o programu koji će biti podučavan nije donešena.

¹² *Ibid.*, str. 13

¹³ NN 116/03

¹⁴ NN 82/08

¹⁵ Vidi bilj. 8, str. 20

¹⁶ Vidi više u Prigovoru, str. 20-28

¹⁷ Grozd program podučavan bi bio od strane "Udruga Grozd" kojom rukovode iste osobe koje su podučavale TeenSTAR program, i, u biti, istoga je sadržaja. Udruga Grozd osnovana je samo jedan tjedan prije krajnjeg roka za predaju prijedloga programa Komisiji.

Manjkava kvaliteta ovakvog seksualnog i reproduktivnog obrazovanja pogoršana je nedostatkom učinkovitog obrazovanja nastavnika na tome području iako je Hrvatska, u sklopu obveze da osigura visokokvalitetno obrazovanje učenika, odgovorna osigurati i obrazovanje nastavnika.

Rezultat svega jest da velika većina hrvatske mladeži ne prima nikakvo ili gotovo nikakvo obrazovanje po pitanju seksualnog i reproduktivnog zdravlja, a ono koje primaju nije u suglasnosti sa međunarodnim standardima. Sve to pridonosi uznemiravajućem trendu u pogledu visokorizičnog seksualnog ponašanja¹⁸ i planiranja obitelji te širenju spolno prenosivih bolesti između hrvatske mladeži. Nadalje, ono potiče stigmatizaciju, nasilje i diskriminaciju na osnovi seksualnosti, obiteljskog statusa ili spola.¹⁹

Kako bi poštivala svoje obveze koje proizlaze iz Socijalne Povelje, Hrvatska bi trebala pružiti sveobuhvatno obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju kao temeljni element nacionalnog programa koji bi bio u suglasnosti sa međunarodnim standardima. Ovakav program trebao bi biti dostupan u svim školama, od početka osnovnog obrazovanja do završetka obrazovanja mlade osobe. Program bi trebao biti razvijen u suradnji i uz konzultacije sa odgovarajućim nacionalnim i međunarodnim stručnjacima i institucijama. Sadržaj takvog programa trebao bi biti objektivna i zasnovana na činjenicama, nediskriminatoran i bez predrasuda te bi trebao osigurati mladim osobama informacije potrebne kako bi donosili informirane odluke o seksualnom i reproduktivnom zdravlju, dok bi se zastarijeli stereotipi morali izbjegavati. Program bi trebao biti podložan periodičnom nadzoru i inspekciji. Na temelju svega gore rečenoga, INTERIGHTS drži da Hrvatska krši članke 11(2), 16 i 17 Europske Socijalne Povelje, uzete u obzir zajedno sa odredbom o zabrani diskriminacije.

B. Opažanja Hrvatske Vlade o dopuštenosti prigovora

Hrvatska Vlada podnosi 10. ožujka 2008. godine dokument u kojem tvrdi da prigovor podnesen od strane INTERIGHTS-a ne ispunjava sve uvjete za dopuštenost te predlaže da Europski Odbor za Socijalna Prava proglasi prigovor nedopuštenim u potpunosti. Naime, Hrvatska smatra da INTERIGHTS ne udovoljava uvjetu da „međunarodne nevladine organizacije mogu podnijeti prigovore u skladu sa procedurom propisanom u prethodnim odredbama samo po s obzirom na ona pitanja za koja im je priznato da imaju posebnu ovlast.“²⁰ Hrvatska također naglašava važnost klauzule *rebus sic stantibus* tj. da bi se u obzir trebalo najnovije stanje u Hrvatskoj u pogledu obrazovanja o seksualnom i reproduktivnom zdravlju.²¹

U pogledu kršenja članka 11(2) Socijalne Povelje, Vlada uvjerava da u Hrvatskoj postoji duga tradicija obrazovanja o seksualnom i reproduktivnom zdravlju. Nadalje, Vlada tvrdi da je hrvatski obrazovni sustav baziran na otkrićima inozemnih i domaćih znanstvenika te da je obrazovanje o seksualnom i reproduktivnom zdravlju sastavni dio predmeta kao što su Priroda i Društvo, Etika, Psihologija, Biologija, Sociologija i drugi. Stoga, Hrvatska smatra da ispunjava sve obveze u smislu pružanja prava na zdravstvenu zaštitu i da je poduzela sve potrebne mjere, direktno ili u suradnji sa javnim i privatnim organizacijama i institucijama, kako bi osigurala zaštitu zdravlja.²²

¹⁸ Vidi bilj. 16, str. 14

¹⁹ *Ibid.*, str. 15

²⁰ Članak 3 drugog protokola.

²¹ Vidi više u Observations of the Government on admissibility, dostupno na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC45CaseDoc3_en.pdf

²² *Ibid.*, str. 11

U pogledu kršenja članka 16 Socijalne Povelje, Vlada citira članak 14 hrvatskog Ustava koji glasi: „Svatko u Republici Hrvatskoj ima prava i slobode, neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu, jeziku, vjeri, političkom ili drugom uvjerenju, nacionalnom ili socijalnom podrijetlu, imovini, rođenju, naobrazbi, društvenom položaju ili drugim osobinama.“ Nadalje, tvrdi se da je nastavni plan koji se podučava u hrvatskim školama u suglasnosti sa hrvatskim zakonodavstvom o ravnopravnosti spolova i o istospolnim zajednicama kao i sa međunarodnim i regionalnim obvezama. U skladu s time donesen je i Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu²³ kojim je propisano da se neće „odobriti uporaba udžbenika čiji je sadržaj protivan Ustavu Republike Hrvatske i koji je neprimjeren u pogledu ljudskih i manjinskih prava, temeljnih sloboda i odnosa među spolovima te odgoju za demokratsko društvo.“ Zaključno, Vlada drži da znanje koje učenici stječu u ovom području nije diskriminatorne prirode te da djeca u sklopu seksualne edukacije primaju dovoljno informacija o različitim tipovima obitelji koje im omogućuju da, naposljetku, izaberu svoje partnere/obitelji na informiran i odgovoran način, te, također, da poštuju drugačije životne izbore.²⁴

Kao odgovor na kršenje članka 17 tj. da je Hrvatska, propustivši osigurati efektive mehanizme kako bi se osigurala kvaliteta seksualne edukacije, prekršila obvezu da osnuje i održava odgovarajuće institucije i usluge kojima bi osigurala socijalnu i ekonomsku zaštitu, Hrvatska odgovara da je ona osnovala usluge koje funkcioniraju kao mehanizmi za osiguravanje socijalne i ekonomske zaštite.²⁵

Na temelju svega gore rečenoga, Hrvatska smatra da Odbor treba odbaciti INTERIGHTS-ov prigovor kao nedopušten.

C. Pismo Vlade o pismenim podnescima o osnovanosti prigovora

Nakon INTERIGHTS-ovog dopisa²⁶ primljenog 28. ožujka 2008. u kojem dokazuje svoju ovlast navodeći slučajeve na kojima je organizacija radila te publikacije koje je izdala, a koje su tematikom vezane za seksualno i reproduktivno zdravlje, 1. travnja 2008. godine Odbor za Socijalna Prava donio je odluku o dopuštenosti prigovora²⁷ i pozvao stranke da podnesu pismene podneske.

Nakon toga, 26. svibnja 2008. Ministarstvo ekonomije, rada i poduzetništva podnosi dopis²⁸ kojim obaviještava da u ovom trenutku Hrvatska nema novih argumenata što se tiče ovog slučaja. Oni vjeruju da su svi relevantni argumenti već izrečeni u podnesku podnesenom po pitanju dopuštenosti prigovora.

D. Odgovor INTERIGHTS-a na Vladina opažanja o osnovanosti prigovora

INTERIGHTS odgovara da je hrvatska Vlada propustila dotaknuti bitne argumente u svojem odgovoru. Posebnice, Vlada je propustila pružiti konkretne dokaze kako bi pobila glavne točke prigovora.

Vlada je propustila, nadalje, dokazati da je obrazovanje o seksualnosti i reproduktivnom zdravlju obvezno. Optužbe koje se tiče Teen STAR i Grozd programa i njihovog znanstveno neutemeljenog i diskriminatornog sadržaja su odbačene od strane hrvatske

²³ NN 36/06

²⁴ *Ibid.*, str. 13

²⁵ *Ibid.*, str. 18

²⁶ Dostupno na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC45CaseDoc4_en.pdf

²⁷ Dostupno na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC45Admiss_en.pdf

²⁸ Dostupno na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC45CaseDoc5_en.pdf

Vlade bez ikakvih protudokaza. Ponekad su dokazi hrvatske Vlade kontradiktorni vlastitoj obrani (na primjer, prilog 31 – pismo pravobranitelja za djecu).

Vlada se propušta referirati na ponovljene, ozbiljne i bitne kritike svojeg seksualnog i reproduktivnog obrazovanja dane od strane međunarodnih organizacija i civilnog društva te čak i vlastitih pravobranitelja. Kritike se nastavljaju čak i devet mjeseci nakon što je prigovor podnesen Odboru za Socijalna prava. INTERIGHTS i dalje drži da su optužbe u prigovoru valjane i da vrijede i dan danas. Također, događaji u Hrvatskoj služe kao dokaz da će se kršenje odredaba

Socijalne Povelje nastaviti. Glavni razlog tome jest odobrenje programa Grozd od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Vlada je, u svojem odgovoru, propustila dotaknuti pitanje nedostataka programa Grozd u područjima kao što su stereotipi na osnovi spola, korištenje kontracepcijskih sredstava te vrijednosti braka u usporedbi sa drugim tipovima veza. Ovakvi propusti imati će ozbiljne posljedice za sve učenike.

Vladini dokazi, s druge strane, da se seksualno i reproduktivno obrazovanje provodi u sklopu ostalih školskih predmeta, pruža dokaz da, i dalje, Hrvatska ne pruža sveobuhvatno obrazovanje. Naime, informacije dane u sklopu ovih predmeta ne mogu se smatrati programom seksualne edukacije. Nadalje, Vlada se opetovano referira na obrazovanje općenito ili na „zdravstveno obrazovanje“, propuštajući spomenuti seksualno i reproduktivno obrazovanje.

INTERIGHTS ponovno analizira kršenje članka 11(2), 16 i 17 Socijalne Povelje zajedno sa odredbom o nediskriminaciji. Kao dokaz, INTERIGHTS citira i opažanja hrvatskih stručnjaka („Gledajući sa metodološke i didaktičke perspektive, može se primijetiti da su predmeti podučavani na staromodan, ex-katedra način...“) te prilaže mnogobrojne priloge, na primjer pisma pravobranitelja te statistike u pogledu minutaže predavanja (topics) o seksualnom i reproduktivnom zdravlju.

Zbog svega gore rečenoga, INTERIGHTS ostaje pri optužbama iz prigovora.²⁹

E. Odluka Europskog odbora za socijalna prava

Nakon što su obje stranke dostavile dokumente³⁰ u kojima pružaju odgovore na pitanja Odbora, tj. daju dodatne informacije o slučaju, Europski Odbor za Socijalna Prava donio je donio je 9. travnja 2009. godine odluku³¹ u kojoj odlučuje da:

- diskriminatorne izjave sadržane u obrazovnom materijalu korištenom u općem nastavnom programu predstavljaju kršenje članka 11(2) u smislu odredbe o nediskriminaciji
- iako je očigledno da se obiteljski status i seksualna orijentacija prezentiraju i tretiraju na diskriminatoran način u sadržaju seksualnog i reproduktivnog obrazovanja, Odbor smatra da ovo pitanje podpada pod članak 11(2) Socijalne Povelje te drži da ne postoje ikakve posebne optužbe na temelju članka 16 samog ili uzetog u obzir zajedno sa odredbom o nediskriminaciji.
- odbacuje optužbe po pitanju članka 17.

²⁹ Vidi više u Response from the INTERIGHTS to the Government's Observations on the Merits, dostupan na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC45CaseDoc6_en.pdf

³⁰ Response from INTERIGHTS to the questions of the Committee dostupan je na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC45CaseDoc7_en.pdf; Response from Government to the questions of the Committee dostupan je na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC45CaseDoc8_en.pdf

³¹ Cjelovit tekst odluke dostupan je na http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC-45Merits_en.pdf

F. Rezolucija vijeća ministara

Vijeće Ministara 21. studenog 2009. godine donjelo je rezoluciju Res (2009)7 u čijem objašnjenju navodi da Odbor, uzevši u obzir odredbu o nediskriminaciji iz preambule Socijalne Povelje, smatra da obrazovanje o seksualnosti i reproduktivnom zdravlju mora biti pruženo učenicima bez diskriminacije na bilo kakvoj osnovi, direktnoj ili indirektnoj, tako da zabrana diskriminacije vrijedi kao glavno načelo kroz cijeli obrazovni proces, u smislu sadržaja materijala, ali i načina predavanja istoga.

Što se tiče nacionalnog nastavnog programa, Odbor smatra da nije ovlašten ocijenjivati isti u detaljima. Takvi programi ovise o mnogim okolnostima. Zato, Odbor smatra da države uživaju marginu diskrecije u odlučivanju o kulturološkoj adekvatnosti edukativnog materijala koji se koristi u općem nastavnom programu. Jednako tako, Odbor primjećuje da glavni indikatori vezani uz seksualno i reproduktivno zdravlje kod hrvatske djece nisu značajno gori od onih u drugim europskim državama.

Ipak, Odbor smatra neke elemente nastavnog materijala pristranimi diskriminatornim, posebice u načinu na koji su osobe neheteroseksualne orijentacije opisani. Na primjer, u obveznom udžbeniku za predmet Biologija koji se koristi u srednjim školama stoji da „mnogi su skloni seksualnim vezama sa osobama istog spola (homoseksualci – muškarci, lezbijke – žene). Vjeruje se da su roditelji oni koje se treba kriviti zato što sprečavaju normalan seksualni razvoj svoje djece svojim nepravilnostima u obiteljskim vezama. Danas je postalo evidentno da su homoseksualne veze glavni krivac za neprestano širenje spolno prenosivih bolesti.” ili „SIDA se proširila između promiskuitetnih grupa ljudi koji često mijenjaju partnere. Takvi ljudi su homoseksualci zbog svojih spolnih kontakata sa mnogobrojnim partnerima, ovisnici o drogama zbog dijeljenja zaraženih igala i prostitutke...”

Odbor drži da takve izjave služe da bi uništile ljudsko dostojanstvo i da im nije mjesto u obrazovanju o seksualnom i reproduktivnom zdravlju te da predstavljaju kršenje članka 11(2) Europske Socijalne Povelje. Stoga, Vijeće Ministara: uzima u obzir izjavu danu od strane Vlade Republike Hrvatske te pozdravlja mjere već poduzete od strane hrvatskih državnih tijela³²; nada se da će do sljedećeg izvještaja Republike Hrvatske koje se tiče relevantnih odredaba Europske Socijalne Povelje stanje biti dovedeno u suglasnost sa obvezama koje proizlaze iz Europske Socijalne Povelje.³³

³² Vlada Republike Hrvatske slaže se da gore navedene izjave ne mogu imati mjesto u školskim udžbenicima te obaviještava da je sporran udžbenik povučen iz nastavnog programa. Također naglašava da je Hrvatska u zadnje vrijeme razvila snažan zakonski okvir protiv diskriminacije.

³³ Sve dokumente sa engleskog jezika prevela je autorica.